
DOI: <https://doi.org/10.34768/r1.2023.v49i1.20>

Irena Koszyk*

Akademia Nauk Stosowanych w Opolu

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4363-3292>

e-mail: i.koszyk@g.wszia.opole.pl

**ZMIENIAJĄC SIEBIE, ZMIENIAM TEŻ SWOJĄ SZKOŁĘ.
RZECZ O WSPÓLNYM TRWANIU I DZIAŁANIU
W STOWARZYSZENIU SZKÓŁ INNOWACYJNYCH
REGIONU OPOLSKIEGO**

BY CHANGING MYSELF, I ALSO CHANGE MY SCHOOL. ON
STAYING AND WORKING TOGETHER IN THE OPOLE REGION
INNOVATIVE SCHOOLS ASSOCIATION

Keywords: innovation, creativity, cooperation, inspiration, decentralisation, dissemination.

The aim of the article is to present the grassroots innovation movement in public schools, to show selected activities undertaken by Regional Associations and the form of their dissemination using the example of the Opole Region Innovative Schools Association. The author describes the schools' undertakings and presents sources of inspiration, directions and methods of work in associated schools, proving that by changing ourselves, we also change our school. The exchange of experiences, cooperation and openness to new qualitative and creative changes, and friendships formed are values that are subjective in nature, but important and necessary in the activities of a contemporary school. In an age of constant change, ongoing challenges, a never-ending rush and a multitude of initiatives, it is good – and even necessary – to stop and find time for reflection, discussion

***Irena Koszyk** – doktor nauk społecznych w zakresie pedagogiki; zainteresowania naukowe: zarządzanie szkołą, doskonalenie kadry kierowniczej oświaty, innowacje i nowatorstwo pedagogiczne, praca z uczniem uzdolnionym.

and quiet conversation with people who have similar school and personal problems. Space for such reflections and discussions is provided by Regional Associations and, for almost twenty years, by the Opole Region Innovative Schools Association.

ZMIENIAJĄC SIEBIE, ZMIENIAM TEŻ SWOJĄ SZKOŁĘ. RZECZ O WSPÓLNYM TRWANIU I DZIAŁANIU W STOWARZYSZENIU SZKÓŁ INNOWACYJNYCH REGIONU OPOLSKIEGO

Słowa kluczowe: innowacje, twórczość, współpraca, inspiracja, decentralizacja, upowszechnienie.

Celem artykułu jest przedstawienie oddolnego ruchu innowacyjnego w szkołach publicznych, ukazanie wybranych działań podejmowanych przez Stowarzyszenia Regionalne i formy ich upowszechniania na przykładzie Stowarzyszenia Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego. Charakteryzując przedsięwzięcia szkół, autorka prezentuje źródła inspiracji, kierunki i metody pracy w placówkach stowarzyszonych, udowadniając, że zmieniając siebie, zmieniamy też swoją szkołę. Wymiana doświadczeń, współpraca i otwartość na nowe jakościowo, twórcze zmiany, zawierane przyjaźnie to wartości mające charakter subiektywny, ale jak ważny, istotny i potrzebny w działaniach współczesnej szkoły. W dobie permanentnych zmian, ciągłych wyzwań, nieustannego pośpiechu, mnogości inicjatyw, warto a nawet trzeba się zatrzymać, znaleźć czas na refleksję, dyskusję, spokojną rozmowę z osobami, które mają podobne problemy szkolne i osobiste. Tymi miejscami są Stowarzyszenia Regionalne i przez prawie dwadzieścia lat stara się być Stowarzyszenie Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego.

Innowacje pedagogiczne: rozumienie, działanie i znaczenie w edukacji

Od kilkudziesięciu lat obserwuje się żywe zainteresowanie naukami problematyką innowacji we współczesnym świecie, czego dowodzi coroczne ukazywanie się wielu artykułów i książek. Analizując literaturę przedmiotu dotyczącą zagadnień innowacji, należy stwierdzić, że samo pojęcie innowacja zalicza się do najbardziej wieloznacznych terminów. Innowacje stały się przedmiotem zainteresowania wielu gałęzi nauk, z których każda starała się stworzyć adekwatną do swoich potrzeb terminologię. Teoretyk i badacz innowacji, m.in. w instytucjach użyteczności publicznej, Peter F. Drucker (1992, s. 30)

rozumie przez innowację specyficzne działanie, niosące ze sobą nowe możliwości tworzenia bogactwa. Innowacja edukacyjna ma miejsce wówczas, gdy w grę wchodzi stworzenie nowych, odmiennych wartości, nowych i odmiennych sposobów zaspokajania potrzeb, przekształcanie „materiału” (instytucji, jej infrastruktury, podmiotów edukacyjnych itp.) w „zasób” lub połączenie istniejącego zasobu w nową, bardziej efektywną konfigurację. Roman Schulz (1989, s. 114), proponuje podział innowacji na dwie główne kategorie, czynnościowe i rzeczowe. Innowacje czynnościowe ujmowane są „jako proces tworzenia i przyswajania nowych rozwiązań, jako czynność planowania i realizacji zmiany, jako całościowy cykl projektowania i zastosowania nowości”. Innymi słowy, innowacje czynnościowe to cała praca planistyczno-organizacyjna, która ma służyć stworzeniu warunków do realizacji określonej innowacji. Do drugiej kategorii zalicza wszystkie te kwestie, które opowiadają się za „... rzeczowym rozumieniem innowacji – jako wytworu aktywności twórczej, jako programu zmiany, jako treści przedsięwzięć innowacyjnych” (tamże, s. 116). Pionierskiej klasyfikacji innowacji dokonał Zbigniew Pietrański (1971, s. 5), autor wziął pod uwagę trzy główne kryteria: stopień oryginalności, złożoność problemu innowacyjnego zależnego od liczby uczestniczących w nim osób oraz wyspecjalizowanie dziedzin działalności.

Spośród wielu definicji innowacji pedagogicznych funkcjonujących w literaturze przedmiotu, jedną z najbardziej pogłębionych przedstawia Ewa Smak (2004, s. 14), która przyjmuje, że „innowacją pedagogiczną jest twórcze rozwiązanie praktyczno-pedagogiczne, polegające na świadomym wprowadzeniu do zastanego wycinka rzeczywistości pedagogicznej *novum*, które warunkuje uzyskanie lepszych wyników w relacji do dotychczasowych sposobów, środków, form i nakładów sił. Wprowadzenie nowości może być inicjowane przez czynniki wewnętrzne (wewnątrz szkoły – innowacje mikro-systemowe) bądź zewnętrzne (przez władze oświatowe – innowacje makro-systemowe) zgodnie z potrzebami praktyki edukacyjnej”.

Różnorodna klasyfikacja innowacji pedagogicznych spowodowała potrzebę usystematyzowania tego podziału do bieżących potrzeb dyrektorów szkół, nauczycieli i władz oświatowych. Mariusz Malinowski (1997, s. 44) w „Kwestionariuszu Innowacji Pedagogicznej” przedstawił użytkową syntezę, klasyfikując innowacje według: kategorii (kształceniowa, wychowawcza, opiekuńcza, terapeutyczno-zdrowotna), rodzaju (przedmiotowa, eksperyment, reforma oświatowa), rodzaju rozwiązań (programowa, metodyczna, technologiczna, organizacyjna), rodzaj zmian (przekształcenie, poszerzenie, uzupełnienie, zastąpienie, eliminacja, dostosowanie, wzmocnienie, integracja), stopnia kreatywności (pionierska, asymilacyjna), źródła innowacji (osobiste doświadczenie zawodowe, adaptowane, adoptowane), typu autorstwa

(osobiste, zespołowe, zewnętrzne indywidualne, zewnętrzne zespołowe, wewnętrzne formalno-instytucjonalne). Podział innowacji dokonany przez Malinowskiego, w każdym przypadku zakłada tzw. rozwiązania inne, które nie mieszczą się w zaproponowanej klasyfikacji. Zasadniczo należy stwierdzić, że uporządkowanie kwestii innowacji pedagogicznych z punktu widzenia praktyki edukacyjnej ma istotne znaczenie, ale pozostaje otwartym problemem, ze względu na bardzo zróżnicowaną wiedzę w dziedzinie innowacji wśród nauczycieli, dyrektorów szkół i administracji oświatowej.

Wdrażanie innowacji w szkołach zostało według nowej ustawy Prawo Oświatowe (2017, art. 1 pkt 18, art. 44 ust. 2 pkt 3, art. 55 ust. 1 pkt 4, art. 68, art. 86.) zdecydowanie uproszczone:

- Zniesiono konieczność zgłaszania innowacji pedagogicznej kuratorowi oświaty i organowi prowadzącemu;
- Zniesiono wymagania formalne decydujące o rozpoczęciu działalności innowacyjnej;
- Innowacje, które wymagają dodatkowego finansowania, należy uzgodnić z organem prowadzącym;
- Szkoła opracowuje własne procedury działalności innowacyjnej przy akceptacji rady pedagogicznej i rady rodziców.

Uproszczone procedury mają przyczynić się do oddolnej innowacyjności, wyzwolić kreatywność uczniów i nauczycieli. Bogusław Śliwerski i Michał Paluch (2021, s. 69) podkreślają, że „O optymalnych warunkach dla procesu uczenia się nie decyduje prawo oświatowe, ale stanowią o tym sami nauczyciele, specjaliści w ramach poszczególnych dyscyplin wiedzy. Tylko oni mogą spowodować, by uczeń pojął wewnętrzną strukturę jakże zmieniającej się dynamicznie gałęzi wiedzy, operując odpowiednimi jej źródłami, rozumiejąc ją i zapamiętując to, co będzie stanowić o poziomie jego intelektu i kwalifikacji niezbędnym do pokonywania dalszych etapów kształcenia oraz do podjęcia pracy zawodowej”.

Przedstawione podziały stanowią próbę dopracowania pojęcia innowacji na potrzeby praktyki szkolnej, wyjaśnienia jego rangi i znaczenia, w dalszej części artykułu zostaną przedstawione przykłady rozwiązań innowacyjnych w szkołach Regionalnych Stowarzyszeń Innowacyjnych i na Rzecz Uczniów Uzdolnionych a przede wszystkim Stowarzyszenia Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego.

Zadania i cele Regionalnych Szkół Stowarzyszonych. Geneza powstania i rozwoju

Szkoły stowarzyszone do swoich szczególnie cennych osiągnięć zaliczają twórczą współpracę w niezmienionym niemal składzie przez ponad 40 lat. Zawdzięczają to przede wszystkim dyrektorom szkół, którzy potrafili się zorganizować do współpracy ogólnokrajowej i regionalnej, zacieśniając więzy zarówno zawodowe, jak i przyjacielskie pomiędzy szkołami, nauczycielami i uczniami.

W ostatnich latach do współpracujących w regionach szkół Towarzystwa Szkół Twórczych (TST) powstałego w początkach lat 80., którego twórcą i konsultantem naukowym była Danuta Nakoneczna i Stowarzyszenia Szkół Aktywnych (SSA) zaczęły dołączać inne szkoły z różnych środowisk, chętne do wymiany doświadczeń, związanych z doskonaleniem nauczania i wychowania. Funkcjonuje w kraju piętnaście zarejestrowanych Regionalnych Stowarzyszeń Innowacyjnych i na Rzecz Uzdolnionych. W ten sposób wprowadzany jest w życie główny cel Towarzystwa, jakim jest współdziałanie szkół w zakresie doskonalenia nauczania i wychowania poprzez projektowanie, wdrażanie i upowszechnianie innowacji pedagogicznych.

Na podstawie wieloletnich doświadczeń w zakresie współdziałania szkół Towarzystwo Szkół Twórczych zakłada, że poprzez tworzenie stowarzyszeń regionalnych uda się „pomnożyć” w lokalnych środowiskach społecznych dobre, stale doskonalące się i wzajemnie współpracujące szkoły podstawowe, (wcześniej też gimnazjalne), licea i szkoły wyższe.

Osiągnięcia Ogólnopolskiego Towarzystwa Szkół Twórczych i Stowarzyszenia Szkół Aktywnych

Do najważniejszych osiągnięć w ponad 40-letniej działalności innowacyjnej Towarzystwa Szkół Twórczych, a następnie Federacji TST i SSA według Nakoneczej (2008, s. 10-14) należy:

- Wypromowanie inspirującej idei szkół i klas autorskich, która w początkach lat osiemdziesiątych pobudziła do twórczych poszukiwań wielu nauczycieli na wszystkich poziomach kształcenia.
- Wprowadzenie w klasach autorskich ocen opisowych, pozwalających stymulować pożądane postawy moralne, jak koleżeństwo, pracowitość, odpowiedzialność, uczciwość, inicjatywność i inne.
- Wdrożenie do praktyki szkolnej aktywnych metod nauczania, pobudzających myślenie, ułatwiających uczniom dostrzeganie i rozwiązywanie problemów.

- Stworzenie systemu wykrywania i wspomagania w rozwoju uczniów uzdolnionych, m.in. w oparciu o zasadę indywidualizacji kształcenia tak, aby uczeń uzdolniony i szczególnie jakimś przedmiotem zainteresowany mógł realizować poszerzony program, także łączyć naukę w szkole i na uczelni wyższej.
- Wprowadzenie elementów nauczania zintegrowanego w zakresie przedmiotów humanistyczno-artystycznych i przyrodniczych, matematyki i informatyki.
- Wdrożenie zintegrowanych programów wychowania fizycznego i zdrowotnego, w tym szkół letnich i zimowych.
- Wprowadzenie do liceów tzw. klas językowych „zero” dla uczniów klas VII-VIII, przekształconych z czasem w klasy dwujęzyczne z drożnością kształcenia dwujęzycznego wcześniej w gimnazjach, a następnie w liceach TST i SSA (Nakoneczna 2008, s. 10-14).

Regionalne Stowarzyszenia Szkół Innowacyjnych i na Rzecz Uzdolnionych. Realizowane programy i koncepcje działania

Z dorobku wypracowanego przez TST i SSA korzystają, wzorują się na nim, powstałe w początkach 2000 roku stowarzyszenia regionalne. Oto programy i formy działalności przedstawione na wybranych przykładach.

Celem szkół zrzeszonych w Stowarzyszeniach Szkół Innowacyjnych (SSI) i na Rzecz Uzdolnionych, jak zapisano w statutach, jest tworzenie efektywnych form współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy szkołami wszystkich poziomów edukacyjnych łącznie z wyższymi w celu wzajemnego wzbogacenia procesów nauczania i wychowania, jak i doskonalenia nauczycieli, w aspekcie jak najpełniejszego rozwoju osobowości wychowanków. Zadaniem stowarzyszeń jest wspieranie dyrektorów i nauczycieli we wszystkich działaniach na rzecz podnoszenia jakości i efektywności nauczania i wychowania.

Głównym celem Mazowieckiego Stowarzyszenia na Rzecz Uzdolnionych, jak przedstawia jego przewodnicząca (Zuber-Zilicz 2008, s. 3-6) „jest tworzenie instytucjonalnych form współpracy i wymiany doświadczeń: pomiędzy środowiskami wiejskimi i miejskimi; pomiędzy szkołami podstawowymi, średnimi i wyższymi, fundacjami i stowarzyszeniami, tak, aby wspomagając się wzajemnie zaspokajać potrzeby, na wysokim poziomie edukacyjnym uczniów, nauczycieli i szkół”. Terenem działania są przede wszystkim gminy położone na obrzeżach Warszawy, a także oddziały Stowarzyszenia w Ciechanowie, Płocku, Płońsku, Ostrołęce, Radomiu, Sochaczewie, Pułtusk, Siedlcach. W pracach merytorycznych Stowarzyszenie koncentruje

się przede wszystkim na wykrywaniu i wspomaganiu rozwoju uzdolnień poznawczych. Jednak swoją uwagę i pomocą obejmuje też uczniów o ponadprzeciętnych uzdolnieniach organizacyjnych, menedżerskich i społecznikowskich.

Kolejny przykład działalności stowarzyszenia w południowo-zachodniej części kraju to Dolnośląskie Stowarzyszenie na Rzecz Uzdolnionych powstałe przy XIV Liceum im. Polonii Belgijskiej we Wrocławiu. Motywem powstania, jak zapisano we wstępie statutu, co podkreśla Tamioła (2007, s. 76-77) „jest przekonanie, że talent trzeba pielęgnować. Wszelkie predyspozycje i uzdolnienia wychodzące ponad przeciętność są znaczącym społecznie kapitałem, który nie powinien zostać zmarnowany. Warto odkrywać w procesie edukacyjnym uzdolnionych uczniów i nauczycieli i tworzyć warunki do rozwoju osobowościowego wszystkich uczniów”. Terenem działania dolnośląskiego stowarzyszenia są przede wszystkim gminy położone na obrzeżach Wrocławia, a także oddziały Stowarzyszenia w Wałbrzychu, Legnicy, Bolesławcu, Jeleniej Górze.

Małopolskiemu Stowarzyszeniu na Rzecz Uzdolnionych, które uformowało się przy V Liceum Ogólnokształcącym im. Augusta Witkowskiego w Krakowie, przyświecają podobne cele jak przedstawionym wcześniej stowarzyszeniom, które zajmują się szeroko rozumianą problematyką wykrywania i wspierania uzdolnień dzieci i młodzieży. V LO wydaje własne tematyczne publikacje: „Biuletyn Matematyczny” i „Biuletyn Humanistyczny” (Szvedzicka 2003, s. 7-28; Ostrowska 2004, s. 22-25).

Przykładowa prezentacja trzech stowarzyszeń pracujących na rzecz uczniów uzdolnionych ukazuje, że łączy je wspólny cel, którym jest stwarzanie w swoich środowiskach optymalnych warunków do rozwoju wszystkich uczniów, a szczególnie do wykrywania, wspomagania, rozwoju i promowania dzieci i młodzieży uzdolnionej, w wielu przypadkach o szczególnych talentach w określonych dziedzinach.

Lubuskie Stowarzyszenie Szkół Innowacyjnych uformowało się wokół II Liceum Ogólnokształcącego im. Marii Skłodowskiej-Curie w Gorzowie Wielkopolskim i zrzesza 12 szkół wywodzących się z różnych poziomów edukacyjnych, działających przede wszystkim w Zielonej Górze i Gorzowie Wielkopolskim. Jak informuje w wydawanym biuletynie: „Współpraca stowarzyszonych szkół nastawiona jest przede wszystkim na: podejmowanie, programowanie i wdrażanie rozwiązań innowacyjnych (np. własne programy nauczania, programy wychowawcze, programy współpracy z rodzicami), wymianę doświadczeń przez prowadzenie lekcji otwartych, koleżeńskich, poszukiwanie metod pracy w zespole klasowym, pozwalającym na indywidualizację i wzbogacanie procesu nauczania (np. uczeń-asystent, metody aktywne, wy-

cieczki dydaktyczne), publikację innowacyjnych rozwiązań dydaktycznych (np. scenariusze lekcji, zajęć wychowawczych), szerzenie idei wolontariatu, kształcenie i wychowanie poprzez twórcze działanie, upowszechnianie podwójnego wychowawstwa), badanie i analiza wyników kształcenia” (Nowak 2007, s. 3-4).

Lubuskie Stowarzyszenie Szkół Innowacyjnych wydaje Biuletyny Edukacyjne w języku polskim i niemieckim m.in. ze względu na dobrze układającą się współpracę z wieloma przygranicznymi szkołami niemieckimi.

W 2004 roku rozpoczęło działalność Stowarzyszenie Szkół Innowacyjnych Regionu Wałbrzyskiego, skonsolidowało się ono wokół II Liceum Ogólnokształcącego im. H. Kołłątaja w Wałbrzychu. Skupia 15 placówek oświatowych od szkół podstawowych począwszy, przez funkcjonujące wówczas gimnazjalne, aż po ponadgimnazjalne. Większość szkół położona jest we wsiach i małych miasteczkach wokół Wałbrzycha, i wszystkie w swoim lokalnym środowisku cieszą się dużym prestiżem. Mają znaczący dorobek dydaktyczno-wychowawczy. Jak podkreśla dyrektor szkoły „wałbrzyskie Stowarzyszenie, oprócz celów statutowych, w swojej działalności szczególny nacisk kładzie na podnoszenie jakości kształcenia przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, które mają zasadniczy wpływ na przemiany i postęp społeczny i cywilizacyjny. Temu służą m.in. organizowane konkursy matematyczne i interdyscyplinarne pt.: »Być kimś«” (Wróbel 2015, s. 5). W programie pracy Stowarzyszenia wyeksponowana jest współpraca z Dolnośląskim Stowarzyszeniem Szkół Innowacyjnych, szczególnie w ramach konkursów proponowanych przez Dolnośląską Ligę Naukową.

W północno-zachodniej części kraju funkcjonuje Stowarzyszenie Szkół Innowacyjnych Regionu Koszalińskiego, powstałe w 2006 roku i działające przy I Liceum im. S. Duboisa w Koszalinie. Do Stowarzyszenia należy piętnaście szkół wywodzących się z różnych poziomów edukacyjnych i z różnych środowisk miejskich i wiejskich, np.: Szczecinka, Białogardu, Mielna, Świdwina, Mścicic, Kołobrzegu. Podstawowe cele pracy Stowarzyszenia, określono w statucie i dotyczą one m.in. „prowadzenia działalności samokształceniowej doskonalącej metody i formy pracy w szkołach, programowania rozwiązań innowacyjnych w zakresie kształcenia i wychowania, gromadzenia i upowszechniania wiedzy o pracy nauczycieli – mistrzów w zakresie różnych przedmiotów oraz wychowania, a także prezentacji dokonań wybitnych uczniów” (Ostrowski 2007, s. 1-2).

W regionie północno-wschodnim Polski działają przy I Liceum Tadeusza Kościuszki w Łomży dwa stowarzyszenia: Podlaskie Stowarzyszenie Szkół Innowacyjnych Regionu Północno-Wschodniego i Stowarzyszenie na rzecz Uzdolnionych Ziemi Łomżyńskiej „Omnibus”. W statucie Stowarzy-

szenia Szkół Innowacyjnych jako główne cele jego funkcjonowania zapisano m.in. wymianę „doświadczeń pomiędzy dyrektorami, nauczycielami, uczniami i rodzinami szkół miast i wsi w celu zapewnienia uczniom wysokiego poziomu nauczania i wychowania; wszechstronna pomoc i opieka nad uczniami słabszymi i uzdolnionymi pochodzącymi z różnych środowisk edukacyjnych” (Zdanowicz 2007, s. 2). Praktyczną realizację założonych celów Stowarzyszenie realizuje m.in. poprzez następujące formy pracy: funkcjonowanie międzyszkolnych klubów zainteresowań (stacjonarnych i korespondencyjnych) oraz obozów naukowych wspomagających uczniów w rozwoju ich uzdolnień i pasji poznawczych; rozwój pracowni laboratoryjnych umożliwiających uczniom prowadzenie ćwiczeń i pomiarów w aspekcie praktycznego rozwiązywania stawianych przed sobą problemów przyrodniczych, informatycznych i technicznych; organizację konkursów międzyszkolnych ułatwiających samoocenę wiedzy i umiejętności na tle osiągnięć innych i równie dobrych kolegów z danego regionu.

Stowarzyszenie Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego (SSIRO). Recz o Wspólnym trwaniu i działaniu

Historia pedagogiki wykazuje, że nie ma i być nie może szkoły mającej systemu wychowawczo-dydaktycznego o wartościach uniwersalnych, które gwarantowałyby raz na zawsze osiągnięcie założonych wysokich celów kształcenia. Każda, nawet najlepsza szkoła, musi podlegać ciągłemu doskonaleniu, dostosowywaniu się do zmiennych warunków otoczenia, do rozwoju nauki i techniki, do rozwoju psychofizycznego swoich wychowanków.

Geneza powstania, cele i kierunki działania Stowarzyszenia Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego

Wychodząc z tego założenia, dyrekcja III LO im. Marii Skłodowskiej-Curie postanowiła rozwinąć wymianę doświadczeń pedagogicznych z innymi szkołami w regionie, z różnych poziomów kształcenia. Jednym z podstawowych kryteriów, jakim kierowano się z punktu widzenia potrzeb szkoły, jest głębsze rozpoznanie środowiska kulturowego i edukacyjnego, z którego wywodzą się przyszli uczniowie liceum. Potrzebę tę warunkowała świadomość, że w wyniku reformy oświatowej i zmiany struktury szkolnictwa, okres nauki w szkole ponadgimnazjalnej został skrócony do trzech lat. Mniej czasu na poznanie uczniów, ich potrzeb i warunków wcześniejszego kształcenia, chęć zgłębienia problemów, z jakimi borykają się w nowej strukturze sześcioletnie szkoły podstawowe i niedawno powstałe gimnazja, to główne powody, jakie skłaniały do nawiązania merytorycznej współpracy z innymi placówkami. Postanowiono oficjalnie zarejestrować działalność zespołu i w styczniu 2005 roku na podstawie ustawy Prawo o Stowarzyszeniach, Ustawy o Systemie

Oświaty (1991, art. 41 ust. 1 pkt 3) oraz przyjętego statutu powstało Stowarzyszenie Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego. Siedzibą Stowarzyszenia został ówczesny Zespół Szkół Ogólnokształcących (Gimnazjum Nr 9 i III LO im. Marii Skłodowskiej Curie) w Opolu, aktualnie w wyniku kolejnych reform oświatowych z 2017 r., które przedstawia Irena Koszyk (2021 s. 36-37), powrót do czteroletniego III Liceum Ogólnokształcącego.

Głównym zadaniem Stowarzyszenia jest wspieranie dyrektorów i nauczycieli we wszystkich działaniach na rzecz podnoszenia jakości nauczania i wychowania oraz poprawy pracy w szkołach regionu opolskiego. Cele i zadania stowarzyszenia nawiązują do głównych założeń pracy Towarzystwa Szkół Twórczych. Opolskie Stowarzyszenie Szkół Innowacyjnych powstało jako pierwsze w kraju, przez okres swego funkcjonowania wypracowało własne programy innowacyjne, często o charakterze nowatorskim.

Wartością dodaną wspólnej pracy zespołowej jest to, że spotykają się dyrektorzy i nauczyciele z różnym doświadczeniem, z różnych środowisk regionu i z różnych poziomów edukacyjnych. Stowarzyszenie stało się doskonałym forum do wymiany doświadczeń, dzielenia się sprawdzonymi praktykami we wszystkich kierunkach pracy szkoły, miejscem do wzajemnego doskonalenia się często utwierdzania się w słuszności i celowości podejmowanych działań bądź weryfikacji już realizowanych. Krzysztof Karulak (1999, s. 115) zauważa, że „Sukcesy III LO wzięły się stąd, że znalazł się zespół mądrych i chętnych pedagogów, który podjął się trudu rozbicia skostniałego schematu szkolnego i wypracował własny – lepszy, bo skuteczniejszy”.

Zespół założycielski – grupa inicjatywna formująca w 2001 roku podstawy do powstania Stowarzyszenia liczyła sześć szkół, weszli do niej chętni do współpracy dyrektorzy z różnych placówek edukacyjnych i środowisk regionu opolskiego (III LO im. Marii Skłodowskiej-Curie w Opolu, I LO im. Henryka Sienkiewicza w Kędzierzynie-Koźlu, Zespół Szkół w Dobrzemiu Wielkim, Gimnazjum w Dąbrowie Niemodlińskiej, SP nr 14 im. Adama Mickiewicza w Opolu i SP w Naroku).

Głównym celem przyświecającym działalności zespołu – jak przedstawiała na forum prasy ówczesna dyrektorka Gimnazjum w Dąbrowie Niemodlińskiej (Lewandowicz 2002 s. 6) „jest przede wszystkim wymiana doświadczeń, eksponowanie pozytywnych i sprawdzonych rozwiązań w sferze kierowania szkołą, pracą samorządową i opiekuńczo-wychowawczą w naszych placówkach”.

Do Stowarzyszenia Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego (SSI RO) należy aktualnie (dane z 2022 roku- według KRS), 45 szkół z województwa reprezentujących różne etapy edukacyjne (szkoły podstawowe, licealne, zawodowe, technika) i różne środowiska (wiejskie i miejskie).

Kryteria przyjęcia do SSI RO są następujące: dobrowolność; otwartość na innowacyjne i nowatorskie działania; konstruktywna i konsekwentna współpraca; umiejętność bezinteresownego dzielenia się dobrymi praktykami pedagogicznymi z innymi; kreatywna i empatyczna osobowość dyrektora.

Kierunki i formy doskonalenia dyrektorów w Stowarzyszeniu Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego

SSI RO rokrocznie organizuje wiele konferencji i seminariów tematycznych dotyczących ważnych problemów w sferze zarządzania szkołą, nauczania i wychowania, m.in. o następującej problematyce – wybrane przykłady z lat 2005-2023 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 1

Kierunki i formy doskonalenia dyrektorów SSI RO w latach 2005-2023

Data	Temat	Forma	Uczestnicy	Organizator
17-18.03. 2005	Budowanie szkolnej koncepcji pracy z uczniem uzdolnionym, tworzenie programu stypendialnego.	seminarium	Dyrektorzy szkół	Zarząd SSIRO, Ośrodek Szkoleniowy Niwki
24-25.03. 2006	Od oceniania tradycyjnego do kształtującego.	Seminarium-warsztaty	Dyrektorzy szkół i nauczyciele	LO i Gimnazjum nr 2 w Strzelcach Opolskich
27-28.10.2006	Wychowanie przez sztukę na przykładzie chóru licealnego. Realizacja innowacji pedagogicznych w praktyce edukacyjnej.	Warsztaty	Dyrektorzy Nauczyciele uczniowie	I LO Głubczyce Dyrektor Głubczycka Szkoła Chóralna „Angelus Cantat”
12.06.2007	Wychowanie jako zadanie, problemy wychowawcze w szkole i sposoby rozwiązywania. Priorytety w kształtowaniu osobowości wychowanków.	Seminarium	Dyrektorzy	ZS Olesno Dyrektor
9.11.2007	Od słów do czynów. Drogi Polaków do niepodległości w latach 1795-1918.	Konferencja – warsztaty	Dyrektorzy, nauczyciele, uczniowie	ZSO Opole, Dyrektor
19.09.2008	Sport i rekreacja w procesie dydaktyczno-wychowawczym.	Seminarium	Dyrektorzy	PSP Ciepłowice
19-20.02.2009	Obrzędy i zwyczaje śląskie w integracji międzyprzedmiotowej z wykorzystaniem technik ITC.	Warsztaty	Dyrektorzy, nauczyciele	PSP Narok Dyrektor
25.03.2010	Współczesne szkolnictwo specjalne, organizacja, formy, i metody pracy.	Warsztaty szkoleniowe	Pedagodzy szkolni, nauczyciele klas integracyjnych	ZSS Opole Dyrektor
4-5.02.2011	Rola metod aktywizujących w dochodzeniu do efektywności nauczania. Znaczenie metody projektu edukacyjnego w praktyce pedagogicznej.	Seminarium	Dyrektorzy	Zarząd SSIRO, Gogolin
21-22.11.2012	Polacy-Niemcy-Ukraińcy. O przeszłości dla przyszłości w kontekście miejsc pamięci.	Konferencja Warsztaty	Nauczyciele, uczniowie	ZSO Opole, Dyrektor
2-29.06.2013	Edukacja proekologiczna w oparciu o walory historyczno-środowiskowe Gminy Pokój.	Warsztaty w terenie	Dyrektorzy, nauczyciele, uczniowie	SP. Domaradz Dyrektor

27.01.2014	Szkoła wobec wyzwań demograficznych. Możliwości kształcenia postaw prorodzinnych.	Seminarium	Dyrektorzy	Zarząd SSIRO, Gogolin
14.03.2015	Miejsce edukacyjnej wartości dodanej w dochodzeniu do efektywności pracy szkoły.	Konferencja	Dyrektorzy	I LO Namysłów Dyrektor
17.09.2017	Bohater potrzebny od zaraz. Rola wolontariatu w rozwoju osobowościowym uczniów.	Seminarium	Dyrektorzy	ZS Ozimek Dyrektor
1-10.06.2019	Obóz sportowo-naukowy w Mielnie.	Zajęcia, warsztaty terenowe.	Uczniowie z 9 szkół SSIRO (ok. 130 osób).	Ośrodek MSWiA Mielno Dyrektor SP 32
4-8.11.2020	Specyfika pracy dydaktyczno-wychowawczej w Finlandii. Wizyta przedstawicieli SSI RO w Kuopio.	Seminarium.	Dyrektorzy.	Prezes SSI Dyrektorzy M. Opole M. Kuopio
18-23.09.2021	Kształcenie i doskonalenie nauczycieli w Szwajcarii – prezentacja „Formy i metody doskonalenia nauczycieli w Polsce”.	Konferencja Międzynarodowa na Uniwersytecie Pedagogicznym Gossau St. Gallen.	Dyrektorzy	ZS Dobrzeń Wielki i Zarząd SSIRO, Gmina Dobrzeń Wielki.
30.09.2022	Ocenianie versus docenianie – Weź mnie docień, a nie oceń.	Konferencja ogólnopolska	Dyrektorzy, nauczyciele I LO Kędzierzyn-Koźle, M. Targosz	Urząd Marszałkowski Woj. Opolskiego, Kuratorium Oświaty, SSIRO
2-3.06.2023	Taniec jako alternatywna forma zajęć wychowania fizycznego.	Seminarium, warsztaty.	Dyrektorzy, nauczyciele, uczniowie.	ZSO i SP. Oleśno: Dyrektorzy

Źródło: opracowanie własne, na podstawie publikacji Ireny Koszyk i Katarzyny Dworeckiej (2014, s. 108-114) oraz Sprawozdania Zarządu SSI RO do KAS za lata 2016-2022 (www.kas.gov.pl), Sprawozdania Zarządu SSI RO do KRS za lata 2021-2022 (<http://www.krs.gov.pl>) oraz sprawozdań merytorycznych Zarządu SSI RO do NIW-CRSO (<https://niw.gov.pl/opp/sprawozdania-opp/>).

Innowacje pedagogiczne realizowane w placówkach Stowarzyszenia Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego

Tematyka i formy doskonalenia wskazują jakimi problemami edukacyjnymi zainteresowani są dyrektorzy, wynikają one z oceny bieżących spraw jak też z budowania przyszłej perspektywy, świadczą o ustawicznym poszukiwaniu i doskonaleniu siebie i swojej szkoły. Przekłada się to na konkretne działania w szkołach SSI RO (Koszyk 2008, s. 20, s. 150; Koszyk, Dworecka 2014, s. 121-150) na inspirację stowarzyszenia do wdrażania ciekawych innowacji dydaktyczno-wychowawczych, do których należą – wybrane przykłady:

- SP nr 1 w Opolu *Dziedzictwo kulturowe Śląska Opolskiego – odczuwam, działam, poznaję,*
- SP nr 14 w Opolu *Sposoby rozwijania intuicji matematycznej,*
- SP nr 15 *Wychowanie przez sztukę w kształceniu zintegrowanym,*
- SP w Komprachcicach *Nasze zdrowie zależy od nas,*

- SP w Skorogoszczy *Od Unii Polsko-Litewskiej do Unii Europejskiej* – interdyscyplinarny projekt działania lokalnego,
- ZS w Czarnowasach *Alternatywne sposoby spędzania wolnego czasu – program zajęć świetlicowych*,
- 3 LO w Opolu *Dlaczego uczymy historii od współczesności* – innowacyjny program nauczania historii w klasach licealnych,
- ZS w Dobrzenu Wielkim *Wyobraźnia bez granic – projekt z zakresu grafiki komputerowej*,
- LO w Strzelcach Opolskich *Pejzaż Śląski – turystyka i regionalizm w edukacji szkolnej*,
- ZSE w Opolu *Teatr to świat, a świat to teatr*.

Od 18 lat wspólnie trwamy i wspieramy się na spotkaniach, seminariach, konferencjach, warsztatach, lekcjach otwartych i wszystko po to, by stawać się coraz lepszymi, coraz bardziej kompetentnymi w rozwiązywaniu złożonych i często trudnych problemów szkolnych. Każdy wyjazd do szkoły zrzeszonej w Stowarzyszeniu Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego to ciekawe doświadczenie. Mamy możliwość dowiedzieć się o:

- lekcjach, gdzie uczeń nie jest nauczany tylko uczący się;
- nauczycielach, którzy częściej oczekują na pytania uczniów, niż zadają własne;
- pedagogach, którzy rozwijają pasje uczniowskie, bo sami są pasjonatami;
- rodzicach, którzy zapełniają sale na uczniowskich spektaklach teatralnych nie z obowiązku, ale z racji wydarzenia;
- władzach lokalnych, które bez zerkania na zegarek, rozprawiają do wieczora na tematy oświatowe;
- dyrektorach, którzy chętnie dzielą się najlepszymi praktykami edukacyjnymi, wypracowanymi wspólnie z uczniami i nauczycielami;
- dyrektorach, którzy są gościnni, mocno związani nie tylko ze swoją szkołą, ale i swoim środowiskiem, ludzi niebanalnych, otwartych, koleżeńskich, twórczych i ciągle poszukujących. O ich związku z SSI RO świadczą wypowiedzi zawarte w Księdze Jubileuszowej Oto wybrane przykłady refleksji dyrektorów, którzy w zdecydowanej większości pełnią tę funkcję do dziś: dyr. SP Olesno Jerzy Jeziorowski: „Jako dyrektor mam możliwość podpatrywania pracy innych placówek, zapoznania się z ich dobrymi praktykami. Dzięki temu motywuje do pracy, uczy kreatywności, wzbogaca i systematyzuje wiedzę, daje możliwość kontaktu z innymi ludźmi”; były dyr. ZSP w Ciepłowicach Tomasz

Komarnicki: „Nigdy i nigdzie wcześniej nie spotkałem w jednym miejscu tylu osób tak bardzo »pozytywnie zakręconych« na rzecz oświaty; dyr. LO w Strzelcach Opolskich Jan Wróblewski: „Obecność w Stowarzyszeniu nieustannie uświadamia mi, że w oświacie nie ma miejsca na przysłowiowe spoczęcie na laurach.”; dyr. ZSE w Opolu Ewa Nowak-Kübler: „Łączy nas wszystkich dobrowolność uczestniczenia w spotkaniach i co może dziwić, frekwencja jest niemal stuprocentowa. Nikt nas nie zmusza do weekendowych i popołudniowych wypraw, organizowanych pokazowych lekcji, warsztatów, dzielenia się wypracowanymi dokumentami czy materiałami dydaktycznymi”; dyr. ZS w Oleśnie Marek Leśniak: „Bycie w Stowarzyszeniu wpłynęło na wzrost wymagań wobec siebie i innych. Przyniosło otwartość na zmiany, pozwala na czerpanie pozytywnej energii”; była dyr. ZSB w Brzegu Monika Jurk: „To zaszczyt obcować z ludźmi, którzy są dla mnie autorytetami nie tylko w pracy, ale także w życiu”; dyr. ZSR w Grodkowie Anetta Zych-Rzepecka: „Słucham mądrych ludzi i wyciągam wnioski, potem zarażam pomysłem nauczycieli, a potem z entuzjazmem zabieramy się do działania, aby hasło naszej szkoły, które brzmi: »W naszej szkole warto być – nie straciło na aktualności« (Koszyk, Dworecka 2014, s. 108-114).

Podsumowanie i wnioski

Polska szkoła potrzebuje innowatorów, dyrektorów i nauczycieli z pasją, otwartych na zmiany, zachęcających i wspierających uczniów w rozwoju. Gordon Dryden i Jeanette Vos (2023, s. 342) podkreślają, że „każdy człowiek ma własny styl uczenia się i każdy ma swoje mocne strony. Styl ten jest równie osobisty i charakterystyczny jak podpis danego człowieka”. Odnalezienie mądrości w stylu, kierunkach i programach pracy nauczycieli i szkół to ciągle ważne zadanie edukacji, wymagające ustawicznej refleksji i doskonalenia, wymiany doświadczeń. Działalność stowarzyszeń regionalnych w kraju w tym SSI RO, swoim oddziaływaniem dociera do małych wiejskich i małomiasteczkowych szkół, stwarzając tym samym szanse dla wielu uczniów i nauczycieli do wymiany doświadczeń, ćwiczeń i doskonalenia. Na szczególne podkreślenie zasługują następujące kwestie:

- Wartością dodaną wspólnej pracy zespołowej jest to, że w stowarzyszeniach spotykają się dyrektorzy, nauczyciele, uczniowie z różnym doświadczeniem, z różnych środowisk regionu i różnych poziomów edukacyjnych.
- Stowarzyszenia są otwarte na nowych członków, zachęcają jednak szkoły do zakładania własnych zespołów współpracujących.

- Upowszechnianie sprawdzonych praktyk edukacyjnych, włączanie do współpracy szkół z różnych środowisk i poziomów edukacyjnych wyzwała naturalną, dobrowolną i równoprawną współpracę, która musi przynosić efekty.
- Idea decentralizacji „dobrych praktyk” w kontekście pracy z uczniami, nauczycielami, rodzicami i dyrektorami to najlepsza forma wzajemnego rozwoju i doskonalenie wszystkich wymienionych podmiotów funkcjonujących w szkole.
- Proponowane przez stowarzyszenia programy, metody i formy pracy uwzględniają potrzeby edukacyjne wszystkich uczniów, niektóre z nich ukierunkowane są na pracę z uczniami uzdolnionymi, którzy wymagają szczególnego wsparcia merytorycznego i określonego klimatu pedagogiczno-psychologicznego w swoim rozwoju.
- W programach wszystkich stowarzyszeń przedstawione są interesujące formy pracy, służące rozwojowi pasji i zainteresowań dzieci i młodzieży, co z punktu widzenia m.in. rozwoju ich osobowości ma istotne znaczenie.
- Praktycznie każda szkoła może zaoferować coś drugiej, nie ma w stowarzyszeniach atmosfery i poglądu, że doszliśmy już do idealnego modelu pracy szkoły. Stałe poszukiwanie, otwartość na pomysły innych i szacunek do wzajemnego dorobku to największa wartość tej współpracy.

Literatura | References

- DRUCKER P. F. (1992), *Innowacje i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- DRYDEN G., VOS J. (2003), *Rewolucja w uczeniu*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań.
- KARULAK K. (1999), *Szkoły twórcze, czyli edukacja w ruchu*, Wydawnictwo „Głos Nauczycielski”, Warszawa.
- KOSZYK I. (2008), *Najlepsze praktyki innowacyjne w szkole Stowarzyszenia Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego*, Wydawnictwo AMAT, Opole.
- KOSZYK I. (2021), *Bilans reformy edukacji 2016-2019. Kierunki i formy działań w mieście Opolu*, [w:] *Centralny i lokalny wymiar reformowania szkoły*, red. Z. Jasiński, M. Marek, Wydawnictwo Petrus & Wszia, Kraków-Opole, s. 36-37.

- KOSZYK I., DWORECKA K. (RED.) (2014), Księga Jubileuszowa Stowarzyszenia Szkół Innowacyjnych Regionu Opolskiego, Wydawnictwo „Grafdruk”, Opole.
- LEWANDOWICZ B. (2002), Twórczo jest, „Panorama Opolska”, nr 10, s. 6.
- MALINOWSKI M. (1997), Promocja proinnowacyjności w edukacji końca wieku, „Otwarte teczki innowacji pedagogicznych”, zeszyt I, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa, s. 44-50 .
- MALINOWSKI M (1999), Zarządzanie innowacjami pedagogicznymi w praktyce szkolnej, Nowa Szkoła, Wydawnictwo Raabe, Warszawa.
- NAKONECZNA D. (2008), Sukces to trwanie. 25 lat Towarzystwa Szkół Twórczych 1983-2008, Oficyna Wydawnicza „MH”, Warszawa .
- NOWAK A. (2007), „Biuletyn Edukacyjny Lubuskiego Stowarzyszenia Szkół Innowacyjnych”, nr 1, Gorzów Wielkopolski, s. 3-4.
- OSTROWSKA N. (2004), „Biuletyn Humanistyczny”, nr 1, s. 22-25.
- OSTROWSKI L. (2007), Program innowacyjno-szkoleniowy Stowarzyszenia Szkół Innowacyjnych Regionu Koszalińskiego, (maszynopis).
- PIETRASIŃSKI Z. (1971) Ogólne i psychologiczne zagadnienia innowacji, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- SCHULZ R. (1989), Czynnościowe i rzeczowe rozumienie innowacji, „Nowa Szkoła”, nr 2, s. 114-116.
- SMAK E. (2004), Wprowadzenie do zagadnień pojęcia „innowacji” i „nowatorstwa pedagogicznego” – próba syntezy, „Modelowe Nauczanie”, nr 5, s. 14.
- SZWEDZICKA U. (2003), „Biuletyn Matematyczny”, nr 6, s. 27-29.
- ŚLIWERSKI B., PALUCH M. (2021), Uwolnić szkołę od systemu klasowo-lekcyjnego, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- TAMIOŁA H. (2007), Raport Szkół Stowarzyszonych w TST i SSA Regionu Dolnośląskiego.
- USTAWA O SYSTEMIE OŚWIATY (1991), Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, tekst jednolity: Dziennik Ustaw z 2016 r. poz. 1943.
- PRAWO OŚWIATOWE (2017), Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dziennik Ustaw z 2017 r. poz. 59.
- WRÓBEL M. (2015), Raport Szkół Stowarzyszonych w TST i SSA Regionu Dolnośląskiego, s. 5.

ZDANOWICZ J. (2007), Statut Stowarzyszenia Szkół Innowacyjnych Regionu Północno-Wschodniego, Rozdział II, s. 2 (maszynopis).

ZUBER-ZILICZ M. (2008), Cele i kierunki pracy Mazowieckiego Stowarzyszenia na Rzecz Uzdolnionych (maszynopis), s. 3-6.